

אסטרטגיה כלכלית לישראל

כנס מכון אהרן למדיניות כלכלית

פרופ' צבי אקשטיין ואביחי ליפשיץ

דיקן בית ספר טיומקין לכלכלה

ראש מכון אהרן למדיניות כלכלית, המרכז הבינתחומי הרצליה

4 במאי 2017

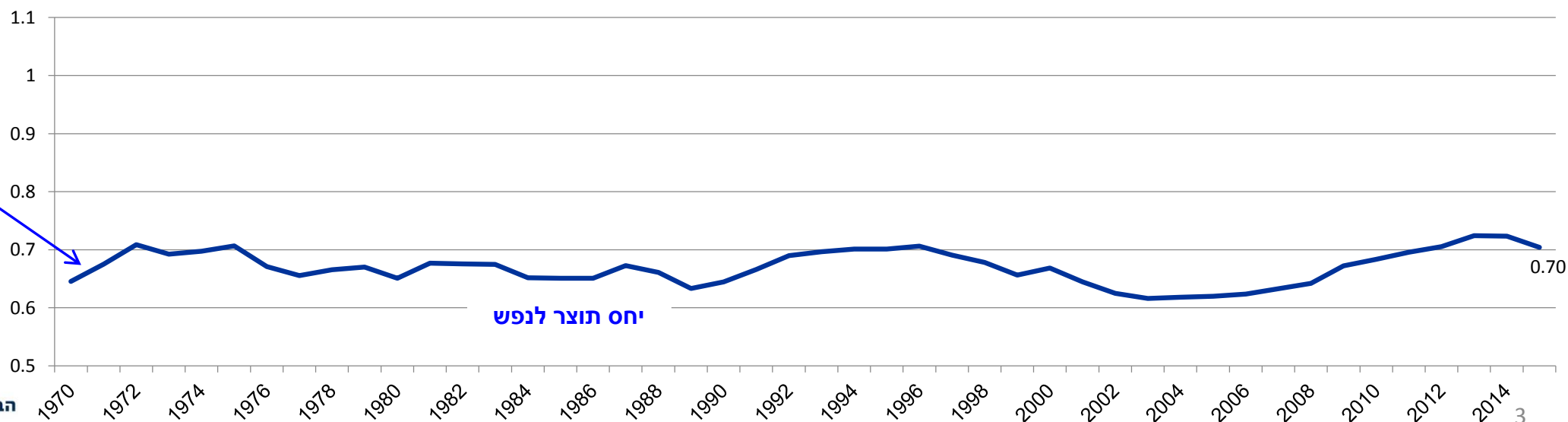
מהי אסטרטגיה כלכלית?

- על אסטרטגיה כלכלית למשק לכלול יעדים וחזון כלכלי ברור
- היעד - להשוות את רמת התוצר לנפש ולקרב את שיעור העוני לקבוצת מדינות מובילות (מדינות סמן – benchmark), תוך 15 שנה
- מדינות הסמן – אוסטריה, בלגיה, אירלנד, דנמרק, פינלנד, שוודיה והולנד
- התוצר לנפש בישראל בשנת 2015 היה כ-31 אלף דולר, לעומת כ-44 אלף דולר במדינות הסמן וממוצע OECD של 37.5 אלף דולר (במחירי 2010)
- שיעור העוני בישראל בשנת 2013: 18.6%, במדינות הסמן: 8.5% (הקטנת אי השיוויון אינה היעד)
- תכנית פעולה המבוססת על ניתוח מאקרו כלכלי, השוואה בין ישראל למדינות הסמן
- זיהוי הבעיות המרכזיות של המשק הגורמות לפער תוצר ושיעור העוני
- **תוצאה: השקעות בתחבורה, הון אנושי מקצועי וצמצום בירוקרטיה כדי לעלות פריון**

מקור פער התוצר לנפש הוא הפרייון

- היחס בין התוצר לנפש בישראל ובמדינות הסמן לא השתפר מאז שנות ה-70, נותר על כ-70%
- התוצר לנפש הוא מכפלת הפרייון בשיעור התעסוקה: $\frac{Y}{N} = \frac{Y}{L} \cdot \frac{L}{N}$ (Y -תוצר, N -אוכלוסייה, L -מספר העובדים)

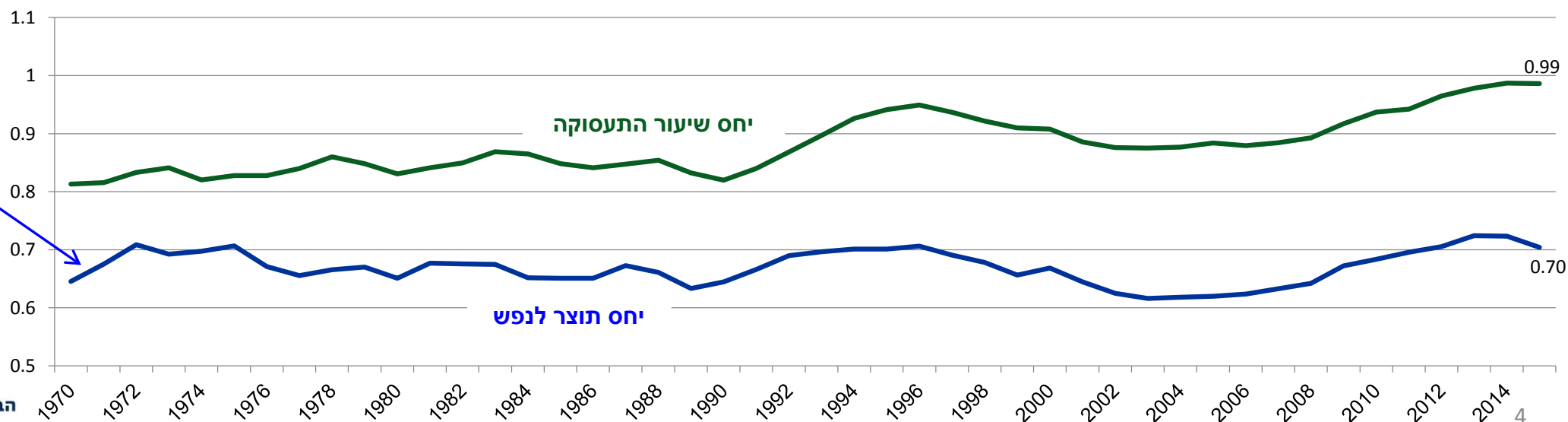
יחס תוצר לנפש, יחס הפרייון ויחס שיעור התעסוקה בין ישראל למדינות הסמן

מקור פער התוצר לנפש הוא הפריזון

- היחס בין התוצר לנפש בישראל ובמדינות הסמן לא השתפר מאז שנות ה-70, נותר על כ-70%
- התוצר לנפש הוא מכפלת הפריזון בשיעור התעסוקה: $\frac{Y}{N} = \frac{Y}{L} \cdot \frac{L}{N}$ (Y -תוצר, N -אוכלוסייה, L -מספר העובדים)
- שיעור התעסוקה בישראל היה היסטורית נמוך, עלה מאד בעשור האחרון

יחס תוצר לנפש, יחס הפריזון ויחס שיעור התעסוקה בין ישראל למדינות הסמן

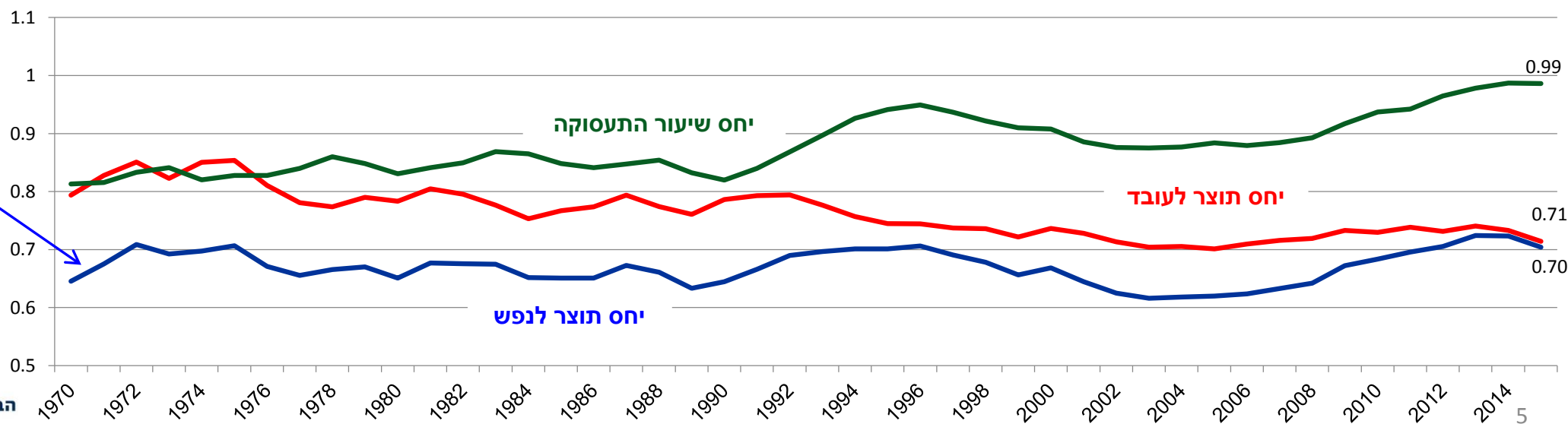

שיפור עד תחילת שנות ה-70

מקור פער התוצר לנפש הוא הפרייון

- היחס בין התוצר לנפש בישראל ובמדינות הסמן לא השתפר מאז שנות ה-70, נותר על כ-70%
- התוצר לנפש הוא מכפלת הפרייון בשיעור התעסוקה: $\frac{Y}{N} = \frac{Y}{L} \cdot \frac{L}{N}$ (Y -תוצר, N -אוכלוסייה, L -מספר העובדים)
- שיעור התעסוקה בישראל היה היסטורית נמוך, עלה מאד בעשור האחרון
- יחס הפרייון, שתרם לסגירת הפער מקום המדינה, קפוא משנות ה-90
- רמת הפרייון היא החסם הצמיחה של המשק

יחס תוצר לנפש, יחס הפרייון ויחס שיעור התעסוקה בין ישראל למדינות הסמן

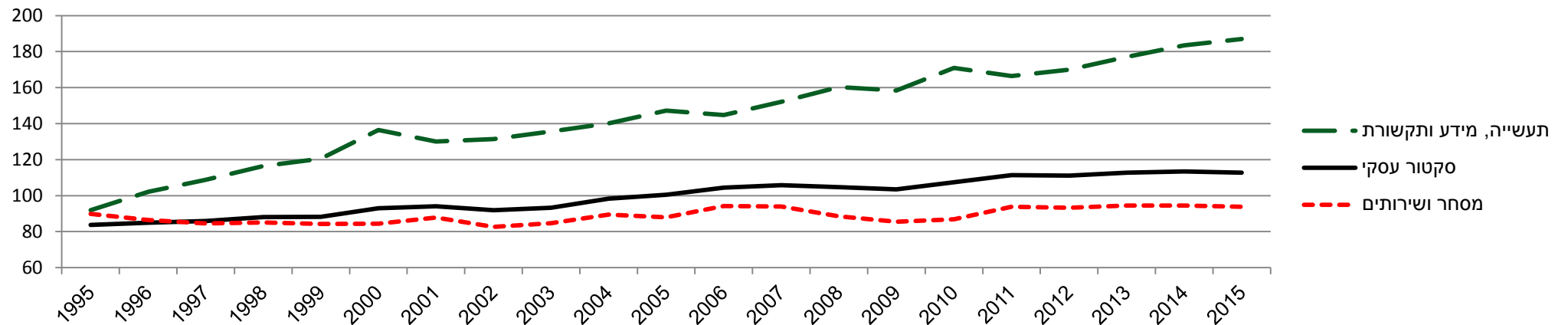

שיפור עד תחילת שנות ה-70

פער הפריון הוא הגורם המרכזי לפער בשיעורי העוני

- הפערים בהכנסה מעבודה הם מקור מרכזי לשיעורי העוני ולא-השוויון בהכנסה הפנויה
- מגזרי התעשייה המסורתית, הבינוי והשירותים הם בעלי פרוין ושכר נמוך

תוצר לשעת עבודה במגזר העסקי, 1995-2015 (שקלים, במחירים קבועים של 2010)

• שיפור הפריון הוא הפתרון האמיתי לצמצום העוני

• שיעור הילודה הגבוה הוא גורם מרכזי לשיעורי העוני הגבוהים

• לא ניתן להגיע לשיעורי העוני של מדינות הסמן

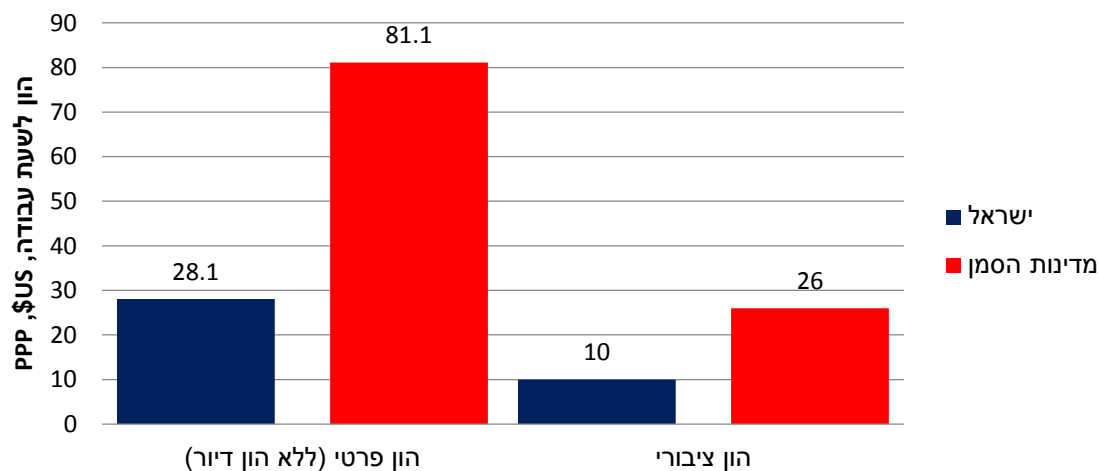
אסטרטגיה כלכלית לצמיחת המשק

- **הסקטור העסקי** הוא המקור לצמיחה ולהעלאת רמת החיים
- **התעסוקה** לא תמשיך לשמש מקור משמעותי לצמיחה (77% מועסקים, 25-65)
- **היצוא והיי-טק** לא יוכלו להמשיך ולהיות קטר הצמיחה העיקרי של המשק
 - בהינתן הצמיחה החלשה בקרב שותפות הסחר והעודף במאזן התשלומים
- **עלייה בפריון ובשכר של החציון התחתון** הם הפוטנציאל העיקרי לצמיחת המשק והקטנת העוני
- **התוצר לשעת עבודה (פריון) נמוך בישראל ב-\$22 (40%), ממדינות הסמן**
 - התוצר לעובד נמוך בכ-30%
- **הריבית הנמוכה** היום והצפויה בעתיד זו הזדמנות להשקיע כדי לעלות פריון: במה?

הסיבות לפריון נמוך ב- \$22 לשעת עבודה

- נבצע ניתוח מאקרו כלכלי המבוסס על גורמי היצור וצמיחת המשק
- הפריון נגזר מ: ההון הפרטי, ההון הציבורי, ההון האנושי והיעילות ביצור

רמת ההון הפרטי והציבורי לשעת עבודה, 2013

- רמת ההון האנושי נמוכה בכ-11% (סקר המיומנויות של ה-OECD) מממוצע מדינות הסמן, ונמוכה אף יותר לגבי פרטים ללא השכלה אקדמית

תרומת הגורמים לפער הפריזון

פער הפריזון ממדינות הסמן	עלות שולית להשקעה (הון פרטי)	הון הציבורי	הון האנושי	הפריזון הכולל
\$22	\$10	\$5	\$5	\$2
100%	48%	24%	21%	7%

- עלות הון אפקטיבית להשקעה - מס חברות ובירוקרטיה עודפת - הוא הגורם המרכזי להשקעה הנמוכה

תרומת הגורמים לפער הפריזון

פער הפריזון ממדינות הסמן	עלות שולית להשקעה (הון פרטי)	הון הציבורי	הון האנושי	הפריזון הכולל
\$22	\$10	\$5	\$5	\$2
100%	48%	24%	21%	7%

- הון האפקטיבי להשקעה - מס חברות ובירוקרטיה עודפת - הוא הגורם המרכזי להשקעה הנמוכה
- תשתיות תחבורה הם המרכיב המרכזי בתרומת ההון הציבורי לפריזון

תרומת הגורמים לפער הפריזון

פער הפריזון ממדינות הסמן	עלות שולית להשקעה (הון פרטי)	הון הציבורי	הון האנושי	הפריזון הכולל
\$22	\$10	\$5	\$5	\$2
100%	48%	24%	21%	7%

- הון האפקטיבי להשקעה - מס חברות ובירוקרטיה עודפת - הוא הגורם המרכזי להשקעה הנמוכה
- תשתיות תחבורה הם המרכיב המרכזי בתרומת ההון הציבורי לפריזון
- השקעה נמוכה במיומנויות של פרטים ללא השכלה אקדמית

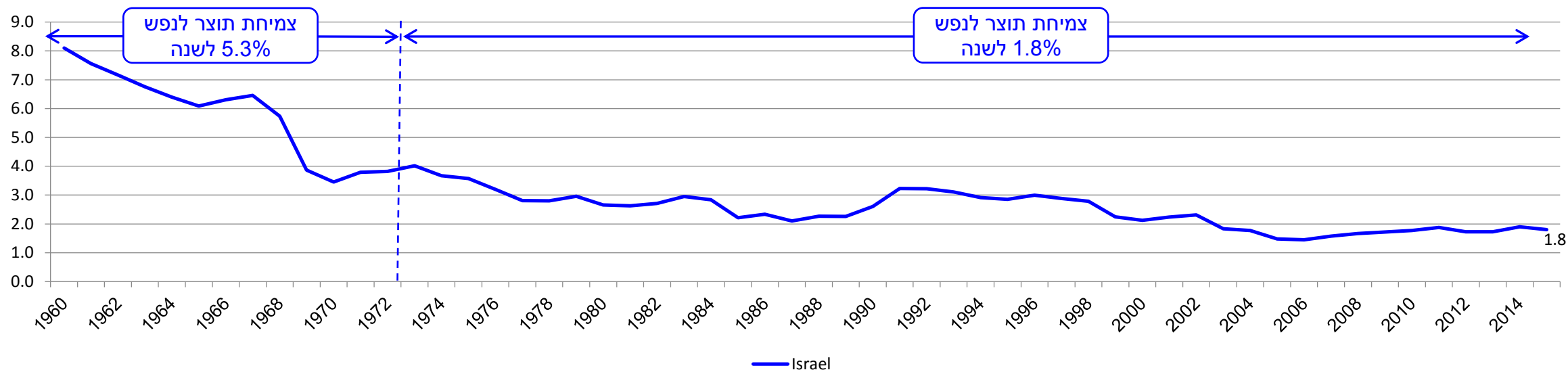
תרומת הגורמים לפער הפריזון

פער הפריזון ממדינות הסמן	עלות שולית להשקעה (הון פרטי)	הון הציבורי	הון האנושי	הפריזון הכולל
\$22	\$10	\$5	\$5	\$2
100%	48%	24%	21%	7%

- הון האפקטיבי להשקעה - מס חברות ובירוקרטיה עודפת - הוא הגורם המרכזי להשקעה הנמוכה
- תשתיות תחבורה הם המרכיב המרכזי בתרומת ההון הציבורי לפריזון
- השקעה נמוכה במיומנויות של פרטים ללא השכלה אקדמית
- הפריזון הכולל - יעילות היצור - מסביר רק 7% מהפער

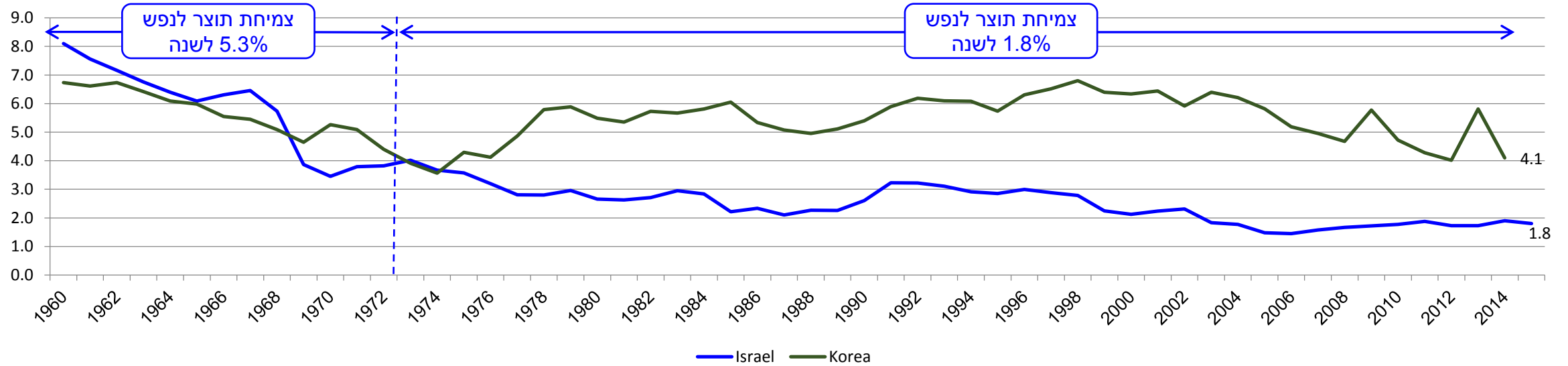
אסטרטגיה לצמיחת הפריון: השקעה בתשתיות, בהון אנושי ובהון פרטי

ההשקעה הציבורית באחוזי תוצר, 1960-2013

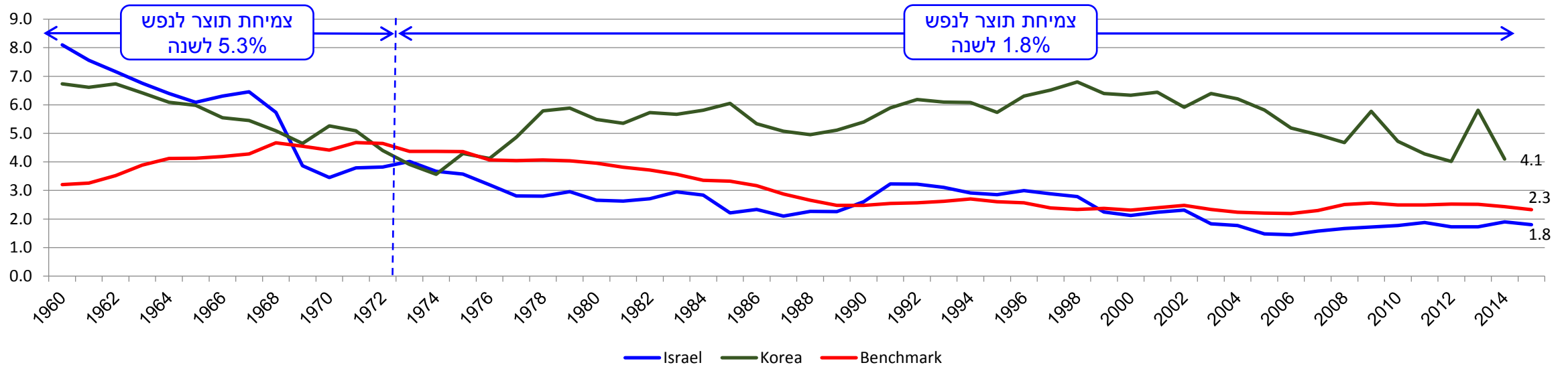
אסטרטגיה לצמיחת הפריון: השקעה בתשתיות, בהון אנושי ובהון פרטי

ההשקעה הציבורית באחוזי תוצר, 1960-2013

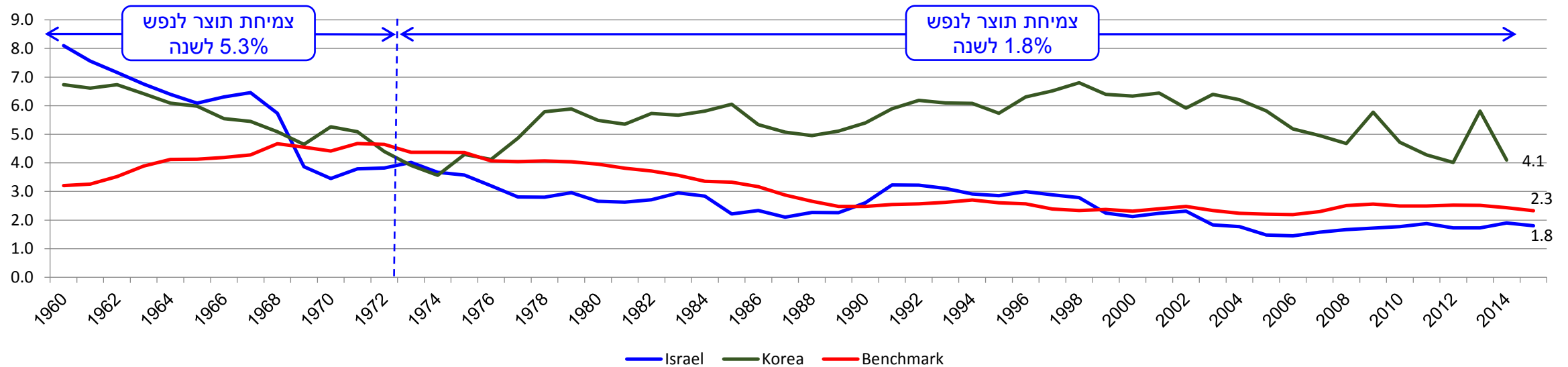
אסטרטגיה לצמיחת הפריון: השקעה בתשתיות, בהון אנושי ובהון פרטי

ההשקעה הציבורית באחוזי תוצר, 1960-2013

אסטרטגיה לצמיחת הפריון: השקעה בתשתיות, בהון אנושי ובהון פרטי

ההשקעה הציבורית באחוזי תוצר, 1960-2013

• לכן ההשקעה בהון ציבורי היא המרכיב המרכזי באסטרטגיה

• בנוסף:

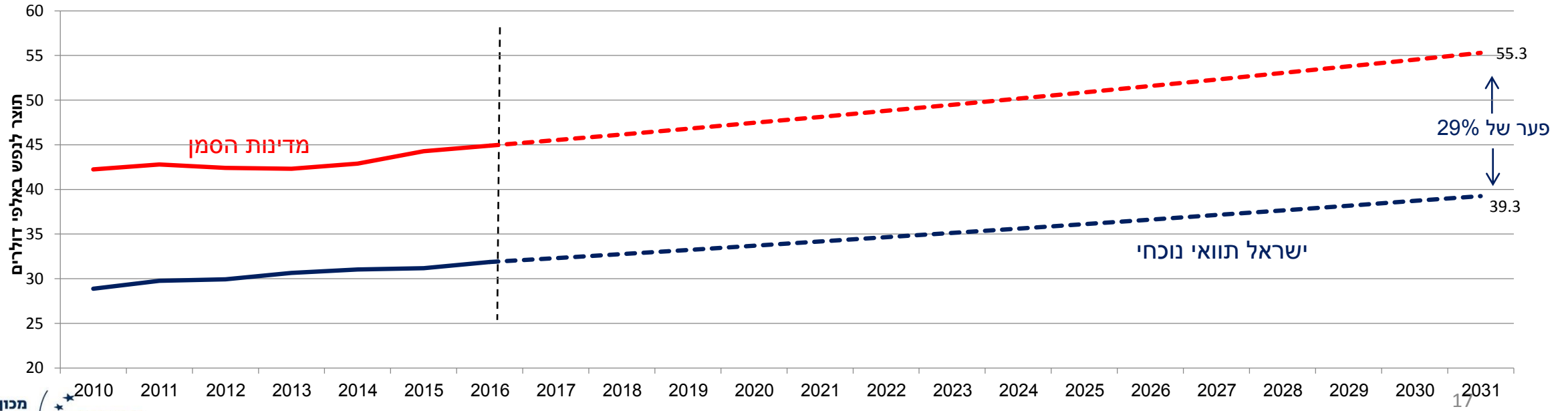
• הקמת מערכת השכלה גבוהה טכנולוגית ומקצועית במקביל למערכת האקדמית

• קידום עסקים באמצעות הפחתת הנטל הבירוקרטי והורדת מס חברות כללי

השקעה בתשתיות כמנוע צמיחה

- סגירת פער ההון הציבורי לנפש בתוך 15 שנה
- המשמעות: הגדלת ההשקעה הממשלתית בתשתיות ל 3.7% תוצר (2% תוצר כיום)
- ההשקעה הציבורית תעלה את קצב הצמיחה מ-3% ל-4% לשנה (שמרני, דומה למחקר מה-OECD)

המשמעות של השקעה בתשתיות בלבד על תוואי הצמיחה

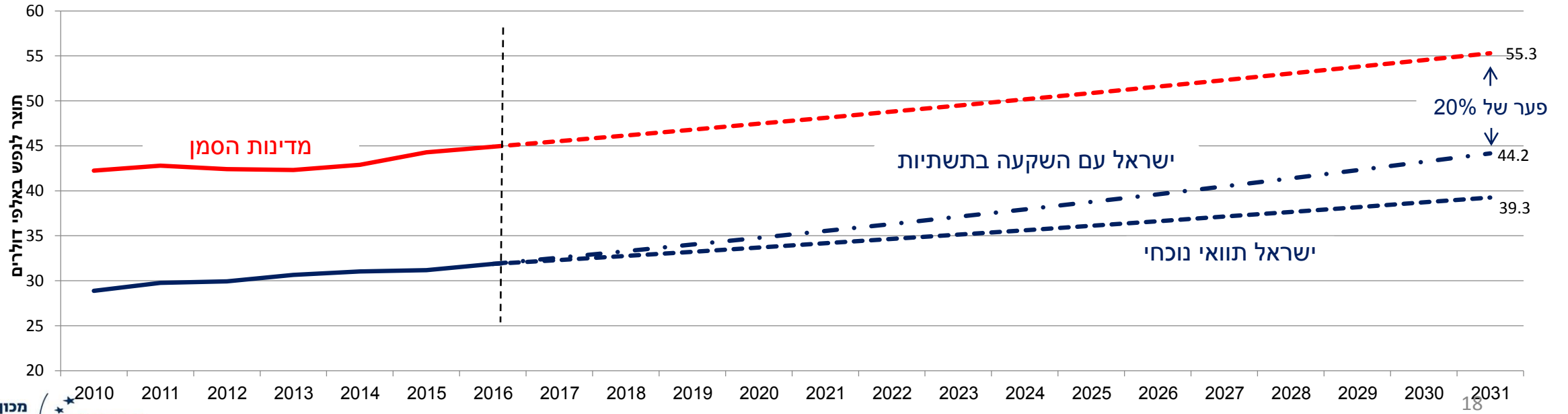
פעור של 29%

ישראל תוואי נוכחי

השקעה בתשתיות כמנוע צמיחה

- סגירת פער ההון הציבורי לנפש בתוך 15 שנה
- המשמעות: הגדלת ההשקעה הממשלתית בתשתיות ל 3.7% תוצר (2% תוצר כיום)
- ההשקעה הציבורית תעלה את קצב הצמיחה מ-3% ל-4% לשנה (שמרני, דומה למחקר מה-OECD)

המשמעות של השקעה בתשתיות בלבד על תוואי הצמיחה

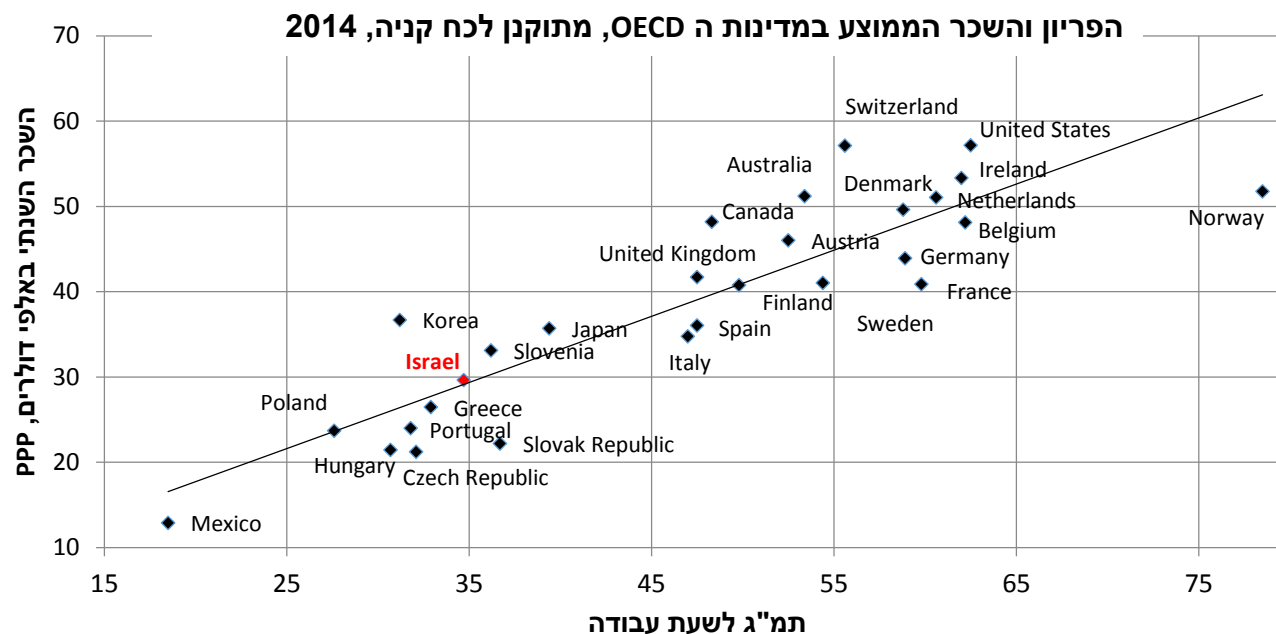

איך מממנים את ההשקעה בתשתיות

- התכנית כוללת תוספת השקעה של 1.7% תוצר – כ-20 מיליארד ש"ח לשנה
- אינה יכולה לבוא מתוך המקורות הקיימים בתקציב תחת הכללים הפיסקליים הנוכחיים
- **ההמלצה: מימון ההשקעה באמצעות הגדלת הגרעון ל-3.5 אחוזי תוצר**
- פרויקטים באמצעות PPP ו BOT ככל האפשר, תוספת התקציב מממנת את הריבית
- מאחר והצמיחה עולה ל-4% תוצר, יחס חוב-תוצר אינו עולה
- **כלל הוצאה:** גודל הממשלה יחסית לתוצר (מלבד ההשקעה בתשתיות) קבוע (40%), הרפורמות הנוספות ימומנו מהגידול השוטף בתקציב
- כל עלייה אחרת בהוצאות הממשלה צריכה להיות ממומנת באמצעות העלאת מסים

האם להגדיל עכשיו את ההוצאה החברתית?

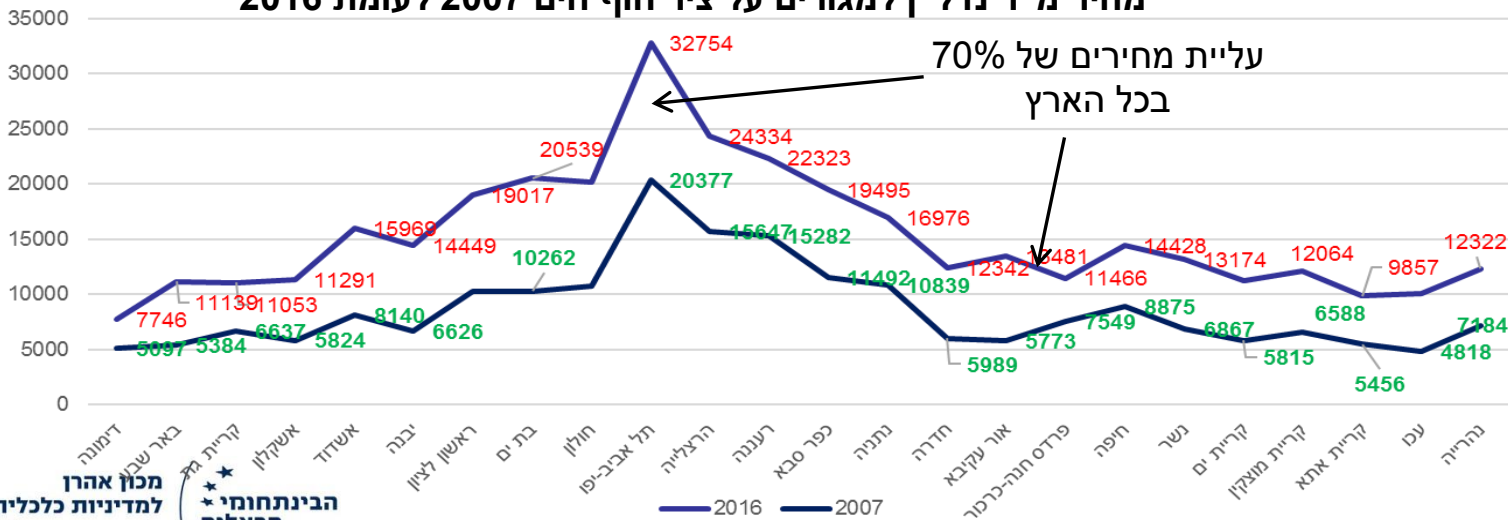
- באסטרטגיה יש להחליט על סדר עדיפויות ומה דחוף ביותר
- הטיפול בעוני ובאי-השיוויון צריך להגיע משוק העבודה
- יש להתמקד בהעלאת הפרייון של האוכלוסייה החלשה
- תחבורה ציבורית יעילה וזולה ורמת הון גבוהה במשק, יביאו לצמיחה ולעליית השכר לחציון התחתון
- העלאת איכות השירותים החברתיים תגיע מהעלאת התוצר בהיקף גבוה יותר
- ישראל זקוקה לתקופה של השקעה משמעותית על מנת לבצע את קפיצת המדרגה בפרייון

אסטרטגיה בשוק הדיור

- העלייה במחירי הדיור משנת 2007 היא בעיה כלכלית-חברתית מן המעלה הראשונה
- מחיר הנדל"ן בכל הארץ נגזרים מהמחירים בתל-אביב ובמרכז
 - מקור העלייה הוא בעליית מחירי הקרקע למגורים, אין עלייה מקבילה במחירי הנדל"ן המסחרי
 - הרחבת היצע בפריפריה לא תוריד את המחירים
- התכנון אינו תואם את הביקושים במשק בפועל
 - מספר משקי הבית ליחידות דיור עלה במיוחד בגוש דן ובירושלים
 - גוש דן הוא האזור החשוב ביותר מבחינה כלכלית במשק, יעילות המרכז חשובה מאד לפריון
 - אין הלימה בין תכנון הדיור לתכנון התחבורה

מחיר מ"ר נדל"ן למגורים על ציר חוף הים 2007 לעומת 2016

- העיריות תלויות בהכנסה מעסקים, לא יכולות לשמור על רמת שירות התוכניות הקיימות פועלות בעיקר בפריפריה
- אין תכנית כוללת שמטפלת בכשלים

רפורמות נדרשות בשוק הדיור

- האסטרטגיה של הממשלה אינה מטפלת באף אחת מהבעיות המשמעותיות הללו
- כל אחת מהבעיות דורשת רפורמה משמעותית

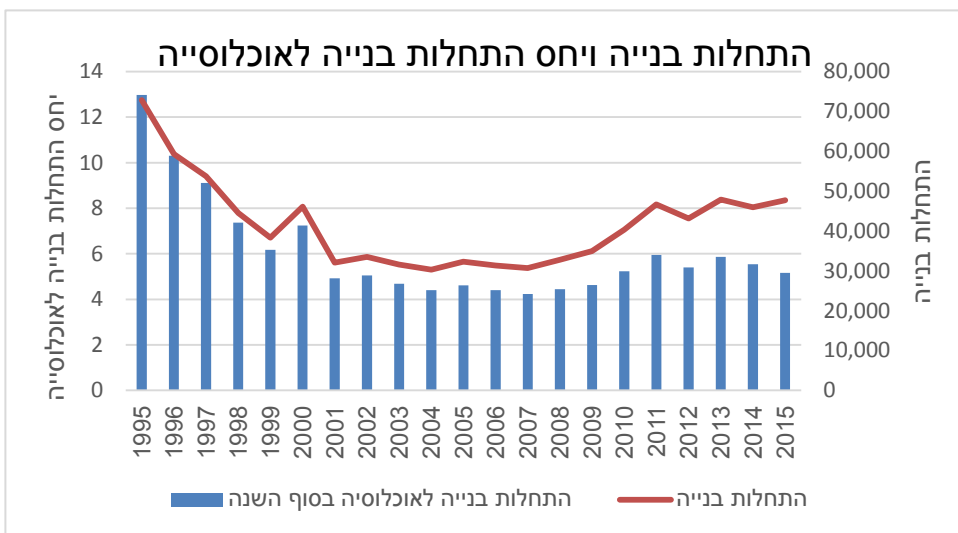
• הגדלת ההיצע באזורי הביקוש במרכז והתאמת תשתיות כוללת

• רפורמה במימון הרשויות המקומיות אשר תיצור תמריץ לחיובי להגדלת האוכלוסייה על כל רבדיה

• רפורמה ברמ"י הכוללת מכירה ו/או החכרה של קרקע מתוכננת ולא מתוכננת במרכזי הערים

• תכנון וקידום מסיבי של התחדשות עירונית בכל הארץ ובפרט במרכז

• אורבניזציה של הערים והכפרים בסקטור הערבי

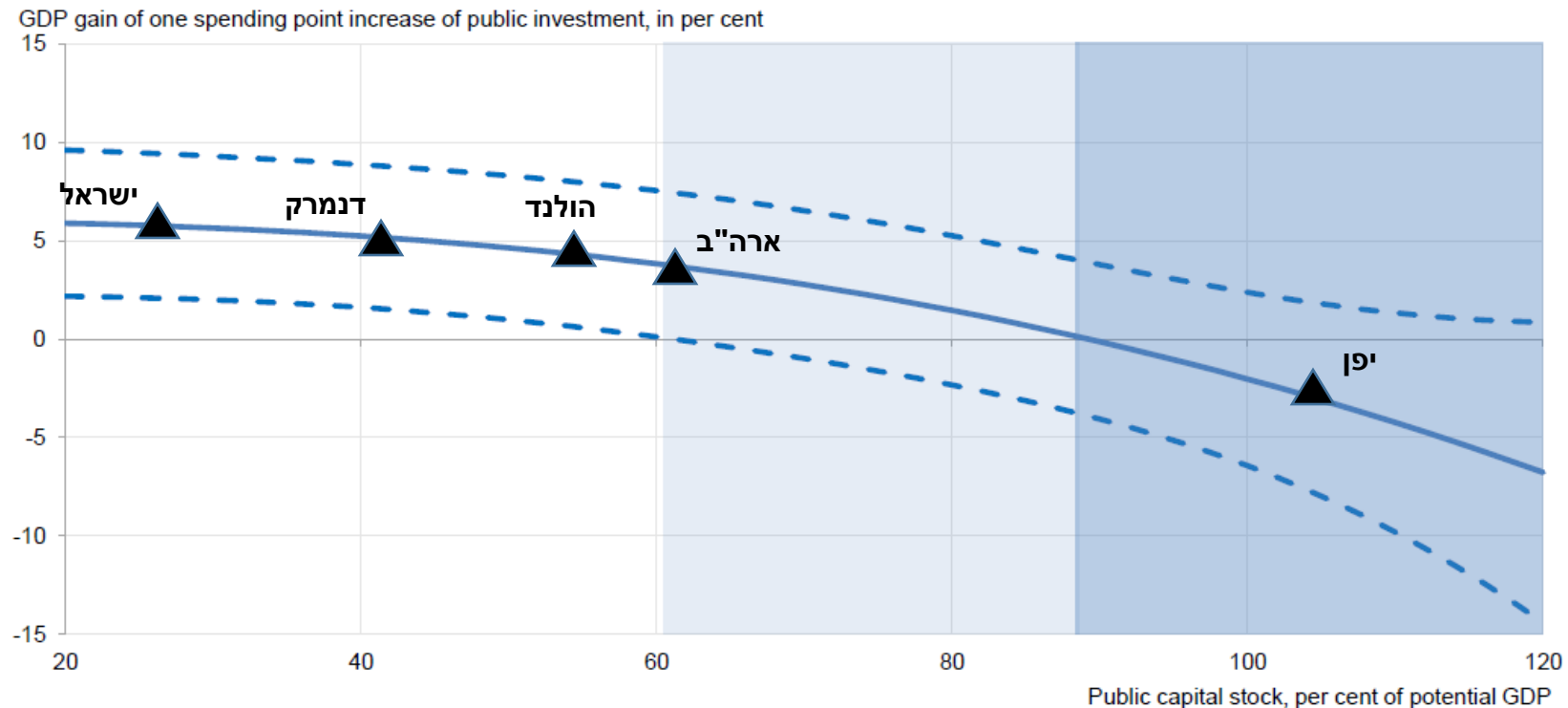

תודה

השפעות החיוביות של ההשקעה הציבורית על הצמיחה

- [מחקר](#) של ה OECD מצא כי להגדלת שיעור ההשקעה מתוך ההוצאה הממשלתית השפעה חיובית גדולה על הצמיחה
- ההשפעה גדולה במיוחד עבור מדינות בעלות רמה נמוכה של הון ציבורי
- כאחוז תוצר, רק לסלובקיה רמת הון ציבורי נמוכה משל ישראל מבין מדינות ה-OECD
- להשקעות בעלות השפעות חיצוניות, כדוגמת תחבורה ומחקר ופיתוח, השפעה גדולה במיוחד

התרומה לצמיחה של הגדלת ההשקעה הציבורית בנקודת אחוז, כפונקציה של רמת ההון הציבורי באחוזי תוצר

רפורמות נוספות שהומלצו ע"י מכון אהרן

- **השוואת מס חברות (הון) בין כל הענפים במשק**
 - לקבוע רמת מס אחידה כך שהיקף ההכנסה ממס חברות יוותר על כנו
 - הטבות מס להשקעות חדשות עם השפעות חיצוניות חיוביות בלבד, ל 10 שנים
- **רפורמה להעצמת התעשייה המסורתית וכלל ענפי השירותים**
 - על פי דו"ח מקוב, בהשמה בכל הארץ
- **יישום תכנית מרווחה לתעסוקה בפריסה ארצית תוך התבססות על מודל "מעגלי תעסוקה"**
- **הגדלת מענק העבודה ("מס הכנסה שלילי")**
- **הפסקת הבאתם של עובדים זרים ברישיון לעבודה בענפי הבניין והחקלאות**
- **אכיפת שכר מינימום וחוקי עבודה במגזר הערבי והחרדי**

למי אנחנו רוצים להידמות?

- ממוצע ה-OECD איננו היעד הנכון לשאוף אליו
- כולל גם מדינות עניות, הכללתן לא צריכה להשפיע על המקום שישראל שואפת אליו
- מדינות הסמן (Benchmark) – אוסטריה, בלגיה, אירלנד, דנמרק, פינלנד, שוודיה והולנד
- תוצר לנפש במדינות ה-OECD, 2015 (אלפי דולרים קבועים של 2010, PPP)

תוצר לנפש במדינות ה-OECD, 2015 (אלפי דולרים קבועים של 2010, PPP)

